

tycznych rozwiązań prawnych w społeczeństwach europejskich. Powoływał się tu na G. La Pira, który mówił o opatrnościowym znaczeniu prawa rzymskiego dla samego Kościoła, jego organizacji i jego prawa, a także dla prawników jako kapłanów sprawiedliwości.

O dużym zadowoleniu z odbytej konferencji świadczyły bynajmniej nie kurtuazyjne podziękowania pod adresem P. Catalano. Nie ma wątpliwości, że dorobek naukowy G. La Pira może inspirować badaczy prawa rzymskiego przez kilka następnych pokoleń. Ważne więc, aby przyjęty został postulat: poddawać krytycznej analizie jego idee i nie pozwolić na powierzchowne czy zdawkowe cytowania. Od tego między innymi zależy czy postać wielkiego florencyjskiego romanisty nie zastygnie w spiżu i pod aureolą.

Franciszek Longchamps de Bérier*

V LUBELSKIE SYMPOZJUM NT. PRAWA KARNEGO
W STAROŻYTNOŚCI – *CONTRA LEGES ET BONOS MORES*
PRZESTĘPSTWA OBYCZAJOWE W STAROŻYTNEJ GRECJI I RZYMIE

W dniach 2-3 grudnia 2004 r. na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyło się V Lubelskie Sympozjum nt. prawa karnego w starożytności: *Contra leges et bonos mores*. Przystępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie.

Konferencję otworzył prof. dr hab. Marek Kuryłowicz, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego UMCS, która zorganizowała sympozjum wspólnie z Zakładem Historii Starożytnej UMCS. Gości powitali także prorektor UMCS, prof. dr hab. Karol Wysokiński, prof. dr hab. Leszek Leszczyński, dziekan Wydziału Prawa UMCS oraz dyrektor Instytutu Historii, prof. dr hab. Henryk Gmiterek.

Pierwszej części obrad przewodniczyła prof. dr hab. Anna Pikulska-Robaszkiewicz z Uniwersytetu Łódzkiego. Referat prof. dr

---

* Uniwersytet Warszawski.

hab. Włodzimierza Appela z Katedry Filologii Klasycznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, zatytułowany *Sprawa Perseusa*, dotyczył procesu o prawa do spadku między Hezjodem i Persesem przedstawionego w *Pracach i dniach*. Prof. dr hab. Ryszard Kulesza z Uniwersytetu Warszawskiego w referacie *Męstwo i tchórzostwo w systemie prawnym i obyczajowym starożytnej Sparty* przedstawił pozycję *τρεσάρτες*- Spartiatów, którzy zhańbili się tchórzostwem na polu bitwy. Mgr Maciej Jońca z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego omówił problematykę *Cudzołóstwa w prawie ateńskim*. W referacie *Senatus consultum ultimum w roku konsulatu Cyncerona* dr Hanna Appel z Zakładu Historii Starożytnej UMK omówiła prawne uwarunkowania rozprawienia się z członkami spisku Katyliny podkreślając, że *hostes rei publicae* ogłoszeni zostali jedynie sam Katyliną i Manliusz. Zabicie na rozkaz Cyncerona pozostałych przywódców sprzysiężenia rodzi zatem pytanie o legalność egzekucji. Tę część konferencji zakończyła dyskusja.

Drugiej części symposiumu przewodniczyła prof. dr hab. Danuta Musiał z Zakładu Historii Starożytnej UMK. Prof. dr hab. Maria Zabłocka, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Warszawskiego, wygłosiła referat dotyczący *Quaestio lance et licio*. Referentka przedstawiła hipotezę, że *lance et licio* – traktowane dotąd jako sposób rytualnego przeszkubania domu – mogło być sposobem zuchwałego dokonania kradzieży przez zamaskowanego złodzieja. Ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński z Katedry Prawa Rzymskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przedstawił rozważania dotyczące *Przestępstw religijnych w prawie rzymskim* w okresie dominatu. Referat dr-a Jacka Wiewiorowskiego z Katedry Prawa Rzymskiego i Historii Prawa Sądowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, zatytułowany *Gubernator prowincji jako sędzia w sprawach o uprowadzenie dziewczyc*, dotyczył przestępstwa *raptus puellae* w rzymskich prowincjach. Drugą część konferencji zakończyła dyskusja.

Trzeciej części obrad przewodniczył prof. dr hab. Jan Zabłocki, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Prof. dr hab. Adam Łukasze-

wicz z Katedry Papirologii Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił referat zatytułowany *Antoniusz i Kleopatra. Contra leges et bonos mores*. Według referenta, wizerunek Antoniusza, który dotarł do nas w przekazach historycznych, jest w dużej mierze zdeformowany przez augustowską propagandę. Prof. dr hab. Wiesław Suder, kierownik Zakładu Historii Starożytnej Uniwersytetu Wrocławskiego wygłosił referat pt. *Prawa małżeńskie Augusta: Kryzys moralności w Rzymie?* Ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz, reprezentujący Katolicki Uniwersytet Lubelski, omówił temat *Prawo rzymskie wobec aborcji*. Dr Ilona Błaszczuk z Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie Akademii Bydgoskiej wygłosiła referat *Kobiety u Marcjalisa*, kładąc nacisk na mizogistyczny charakter utworów poety. Referat prof. dr hab. Wiesława Mossakowskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu dotyczył *Bigamii w dawnej tradycji rzymskiej*. Tę część sympozjum zakończyła dyskusja.

Czwartej części konferencji przewodniczył prof. dr hab. Ryszard Kulesza. W referacie *Błędy młodości, czyli o nieobyczajnych postępkach młodzieńców w komedii rzymskiej* dr hab. Ewa Skwara z UMK omówiła czyny *adulescentes* zawiązujące fabułę w rzymskiej palliacie, będące najczęściej przestępstwami obyczajowymi, których ofiarą padały córki obywatelskie. Mgr Aneta Franczak z Zakładu Historii Starożytnej UMK wygłosiła referat zatytułowany *Venus Verticordia strażniczką kobiecej obyczajności*. Wystąpienie dr. Henryka Kowalskiego z Zakładu Historii Starożytnej UMCS zatytułowane *Omnia sunt non crimina sed maledicta. Oskarżenia o nieobyczajność w rzymskich procesach karnych I połowy I wieku p.n.e. na przykładzie mów Cycerona* dotyczyło pobocznych oskarżeń w procesie Celiusza. Dr Aldona Ossowska-Zwierzchowska z Katedry Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie Akademii Bydgoskiej wygłosiła referat *Występki obyczajowe w rodzinie rzymskiej*, w którym omówiła przypadek Marka Antoniusza. Mgr Elżbieta Loska z Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego przedstawiła referat zatytułowany *Si tamen maritus in adulterio deprehensam occidit*, w którym przedstawiła źródła dotyczące zabicia przyła-

panej na gorącym uczynku przez męża żony, wbrew zakazowi *lex Iulia*. Referat dr-a Piotra Niczyporuka z Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu w Białymstoku dotyczył *Sankcji wobec wdowy naruszającej zakaz secundae nuptiae w okresie tempus lugendi*. Pierwszy dzień obrad zakończyła burzliwa dyskusja na temat mów Cycerona i procesu karnego.

Pierwszej części konferencji drugiego dnia obrad przewodniczył dr hab. Andrzej Sokala, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Referat *Prawo ateńskie na straży dobrych obyczajów. Przypadek Timarchosa* prof. dr hab. Włodzimierza Lengauera, kierownika Zakładu Historii Starożytnej UW, dotyczył mowy Ajschinesa *Przeciwko Timarchosowi*. Prof. dr hab. Marek Kuryłowicz w referacie *Taedium vitae w prawie rzymskim* omówił przesłankę znużenia życiem jako motyw samobójstwa. Dr Dariusz Słapek z Zakładu Historii Starożytnej UMCS wygłosił referat zatytułowany *Niewolnicy w przebraniach wolnych. Teatr czy droga do wolności*. Referat mgr Anny Tarwackiej z Katedry Prawa Rzymskiego UKSW *W krzywym zwierciadle: rozwód. Satyrycy okresu pryncypatu o repudium* zawierał omówienie instytucji rozwodu w satyrach Marcjalisa i Juwenalisa. Dr Krzysztof Amielińczyk z UMCS przedstawił rozważania dotyczące *Reskryptu cesarza Hadriana o zakazie sprzedaży niewolnic stręczycielom*. Mgr Aldona Jurawicz z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie wygłosiła referat zatytułowany *Podjeżenia o turpis quaestus w D. 24,1,51*. Referat mgr-a Konrada Tadajczyka z Uniwersytetu Łódzkiego naświetlił zagadnienie *Aptekarz trucicielem*. Dr Ryszard Sajakowski z Katedry Historii Starożytnej i Kultury Antycznej UWM zajęli się *Składnikami oskarżenia Emilii Lepidy* analizując dotyczące jej procesu fragmenty dzieł Tacyta i Swetoniusza. Tę część sympozjum zakończyła dyskusja.

Drugiej części konferencji przewodniczył prof. dr hab. Wiesław Suder. Mgr Piotr Kołodko z Uniwersytetu w Białymstoku przedstawił *Rzymską terminologię prawną stosowaną na określenie chłosty*. Dr Ireneusz Łuć z UMCS wygłosił referat *Boni et mali milites. Relacje między żołnierzami wojsk rzymskich na przykładzie gwardii preto-*

riańskiej. Mgr Adam Świętoń z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego omówił *Nadużycia związane z kwaterunkiem wojsk w późnym cesarstwie rzymskim (IV w.)*. Mgr Renata Darska z Katedry Prawa Rzymskiego UKSW wygłosiła referat zatytułowany *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w miejscu publicznym w świetle interdyktu ne quid in loco publico*. Dr Elżbieta Żak z Katedry Prawa Rzymskiego UMCS omówiła katalogi *Actiones vindictam spirantes*. Dr Sławomir Godek z Katedry Historii Ustroju i Prawa w Polsce UKSW w referacie *Kara worka w prawie dawnej Rzeczypospolitej*, przedstawił wykorzystanie *poena cullei* w Statutach Litewskich. Dr Ireneusz Jakubowski z Uniwersytetu Łódzkiego zwrócił uwagę na *Elementy rzymskiego prawa karnego w dziełach Tadeusza Czackiego*. Tę część konferencji zakończono dyskusją. Symposium zamknął współgospodarz, prof. Marek Kuryłowicz.

Anna Tarwacka*

---

* Stypendyska Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego.